

אוניברסיטת בר-אילן

**תפיסתן של נשים חרדיות גרושות את מידת המשמעות של
גופי חינוך שונים על חיי הנישואין**

בריינדי רוזנברג

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך
בבית-הספר לחינוך של אוניברסיטת בר-אילן.

רמת גן

תשפ"ב

תקציר

בציבוריות החרדית, ריבוי מקרי הגירושין הינה תופעה חדשה יחסית אשר נמצאת במגמת עליה. יותר ויותר שומעים על זוגות צעירים שזה עתה התחתנו, ומתגרשים לאחר זמן קצר. על כן, קיימות התעניינות רבה לגבי מחקרים שעוסקים בגורמים הקשורים למניעת הגירושין.

למרות המודעות הקיימת בעולם וגם בחברה הישראלית להשפעת החינוך על יחסים בין אישיים, עדיין קיימים מיתוסים שהידע בנושא הזוגיות ובניית הבית נרכשים באופן טבעי מעצם היותנו נשואים וכי אין צורך בהכנה לחיי הנישואים. אף שבחברה החרדית נהוג להדריך את בני הזוג טרם כניסתם למערכת הזוגיות, הדרכה זו ברובה מתמקדת בענייני הלכה וראשית הקשר, אבל לא על קידום מערכת יחסים בוגרת.

בעבודה זו, הגדרתי את מקומם (ומשמעותם) של גופי חינוך שונים על חיי הנישואין על פי תפיסתן של נשים גרושות חרדיות.

המחקר הינו איכותני, ומבוסס בעיקרו על חמישה עשר ראיונות אתנוגרפיים עם נשים גרושות מהמגזר החרדי. שיטת המחקר היא אתנוגרפית; שיטה המבקשת לתעד את המציאות התרבותית של החברה החרדית בהווייתה הטבעית.

הרקע והמתודולוגיה של המחקר מבוסס בעיקרו על מחקרים עדכניים של מיטב החוקרים בתחום ומאמרי מחקר של השנים האחרונות המשיקים ויכולים לשפוך אור על הנושא הנדון ובחינת המצב 'בשטח'. המחקר מבוסס על כתבות אינטרנטיות מדעיות וכן על נתונים סטטיסטים מדעיים הקשורים לנושא. נכללים גם יסודות ערכיים והלכתיים המובאים במקורות חז"ל ובכתבים תורניים בני זמנינו. בנוסף לכך, התבססתי גם על היכרותי האישית את הערכים היסודיים הקשורים לזוגיות באוכלוסייה החרדית, בהיותי שייכת ומעורבת בחברה זו.

מתוצאות המחקר ניתן להסיק תובנות שונות ומשמעותיות לגבי הקשר בין מאפייני החינוך לחיי נישואין ובין התופעה של ריבוי מקרי הגירושין היהודיים בישראל ובציבור החרדי בפרט. התובנות הללו כוללות את הקשר בין חינוך זוגי בלתי הולם לבין העלייה החדה באחוזי הגירושין. תובנות נוספות מתייחסות לאופן שבו חינוך זוגי יכול למנוע כניסה למערכת נישואין בלתי מיטיבה, בהבנת המערכת הזוגית כפי שהיא בזמן אמת ובמניעת בזבז זמן ומשאבים בחיפוש אחר חינוך הולם בשעת משבר זוגי. כך או כך, משמש חינוך זוגי פונקציה משמעותית למניעת גירושין.

המחקר תיעד את הצורך של הנשים בהדרכה טרום זוגית הולמת – כבר בשלב הלימודים בגיל ההתבגרות המאוחרת, בטרם מתחילים הצעירים בחיפוש אחר בן/בת זוג, על מנת לבנות תפיסות קוהרנטיות לגבי משמעותם של נישואין. בנוסף, קיים צורך בליווי בתחילת הנישואים, ובהעשרת הידע החינוכי לזוגיות תקינה ודרכי התמודדות. הצרכים האלה עלו משום שהמרואיניות מרגישות חסר בתחומים אלה.

תוצאות ומסקנות המחקר מראות, כי המרואיניות מייחסות משמעות רבה לחינוך הזוגי שהנשים מעניקות לילדיהן בעודם גדלים בבית, מתוך חובתן ואחריותן האישית לחינוך זה. זאת בנוסף לחינוך הפורמלי שנמצא לדעתן כחסר/לא מספק.

בנוסף נמצא, כי חינוך זוגי המסופק על ידי המערכת החרדית, במידה מסוימת לא הובן כראוי על ידי המרואיניות, שסברו באופן מוטעה כי ההנחיה התורנית הינה: 'איזוהי אישה כשרה? כל העושה כל רצון

בעלה', אף אם היה פוגעני והרסני לזוגיות. כמו כן, מערכת החינוך אינה מכוונת להתמודדות מול מקרים שאינם 'גנריים'. היא מתמקדת יותר בהכוונה מראש לבניה נכונה ופחות בהתמודדות בעת שאינה כזו.

מעבר לכך, התוצאות מצביעות על הדרכת חתנים וכלות כחסרה במידה משמעותית בהקשר לדרכי התמודדות, המשך ליווי של בני הזוג והעדר כתובת הולמת לפנייה בשעת מצוקה זוגית. ההדרכה מתמקדת בעיקר בתכנים הלכתיים וטכניים ומקדישה פחות זמן מהנדרש בהתייחסות לפן הרגשי.

נמצא חוסר ידע כללי ועדות להדרכה לקויה בנוגע לזיהוי דגלים אדומים לאלימות, אף כאשר היא מוסווית בדרכים שונות.

יתירה מכך, קיימת אינדיקציה ברורה כי אצל המרואיינות במחקר זה העילה הרווחת לגירושין מתבססת לרוב על אלימות של בן הזוג, היעדר מחויבות, והפרעה אישיותית או נפשית מאובחנת ושאינה מאובחנת.

התובנות העולות מן המחקר מציינות כי על פי תפיסת המרואיינות במחקר זה, חינוך טרום זוגי, חינוך זוגי, וכן גופי חינוך להעשרת הזוגיות, ביכולתם לצמצם את מקרי הגירושין בציבור החרדי ויתכן שאף בציבור בישראל ככלל.